

Blaschke János (1770-1833) rézmetsző életrajzának, pályaképeinek és oeuvre-katalógusának összeállítása (OTKA K 62711)

Kutatási beszámoló

A 2006. február 1. – 2009. január 31. közötti pályázati időszak alatt – a munkatervnek megfelelően – elkészítettem Blaschke János metszeteinek oeuvre-katalógusát, illetve az életét és tevékenységét bemutató könyv kéziratát. A hazai és külföldi (bécsi, berlini, weimari, pozsonyi, túrócszentmártoni) könyvtári és múzeumi kutatómunka során a rendelkezésre álló szakirodalom adatain alapuló korábbi feltételezésemnél jóval nagyobb mennyiségű Blaschke illusztrációt azonosítottam. Míg a hazai szakirodalom eddig Blaschke 162 metszetét ismerte, az elkészült oeuvre-katalógus több mint 800 tételt tartalmaz.

Mivel a Blaschke János életét és munkásságát bemutató tervezett kiadvány oeuvre-katalógus részében a művész minden általam ismert metszetének képét közölni fogom, létrehoztam egy digitális képi adatbázist, mely az oeuvre-katalógusban szereplő metszetillusztrációk fényképezett vagy szkennelt másolatát tartalmazza. A kb. 700 képből álló, műfajilag rendkívül változatos illusztrációs anyag (azért kisebb a szám, mint a Blaschke János által készített metszetek száma, mert a korabeli könyvkiadási, könyvillusztrálási szokások szerint számos metszetet több kiadványban is felhasználtak) alkalmas a sokszorosított grafika korabeli sajátosságainak szemléletes bemutatására.

A korszak könyvillusztrálásának több szempontú megközelítése érdekében az oeuvre-katalógusban kronologikus, míg a Blaschke János tevékenységét bemutató könyvben tematikus feldolgozást követtem. A kétfajta megközelítés, illetve az oeuvre-katalógus minden tételét lefedő illusztrációs anyag a hazai és külföldi kutatók és érdeklődők számára Blaschke tevékenységének, munkásságának megismertetése mellett átfogó képet ad a 18. század végének és a 19. század első évtizedeinek könyvillusztrálásában bekövetkezett műfaji és stiláris változásokról, az illusztrálási szokásokról is. Jól körvonalazhatóan kibontakozik egy minden korábbi időszaknál erőteljesebben érvényesülő műfaji sokféleség, melynek alapját az olvasási szokásoknak a 18. század második felében meginduló változása teremtette meg. A művelődésnek, a szórakoztatásnak, az oktatásnak, az erkölcsi és a gyakorlati életre nevelésnek, a tudományos és képzőművészeti ismeretterjesztésnek, a vallási és politikai nézetek terjesztésének egyre több területét hódította meg a könyv. Egyre nagyobb számmal jelentek meg a különböző társadalmi rétegek, foglalkozások, hobbik, nemek és életkorok képviselői számára kiadott speciális, illusztrált kiadványok, almanachok.

Kutatásaim során bizonyítást nyert az a munka elkezdésekor felállított hipotézis, hogy a 18-19. század fordulójának, illetve a 19. század első évtizedeinek könyvillusztrációs tevékenysége nemcsak a művészettörténészek érdeklődésére tarthat igényt, hanem a korszak könyvkiadásával foglalkozó kutatókéra is. A magyarországi, ausztriai és németországi megrendelők számára egyaránt dolgozó Blaschke Jánosnak a hazai és külföldi könyvkiadókkal kialakított, gyakran országhatárokon átfelölő kapcsolati hálóját vizsgáló¹ (kutatásaim alapján több mint 50 kiadó számára dolgozott), a Magyar Könyvszemlében 2008-ban megjelent tanulmányomban ennek az interdiszciplináris kutatásnak a módszertani kérdéseivel, problémáival, lehetőségeivel is foglalkoztam.

Blaschke külföldi megrendelésre készített munkái mellett kiemelt figyelmet fordítottam a hazai megrendelőkkel – írókkal, költőkkel, könyvkiadókkal – való kapcsolataira. A Kazinczy Ferentől kapott megrendelések a klasszicista ízlés hazai térnyerését, míg a Kisfaludy Sándor, illetve az ún. Auróra-kör számára készített vers- és almanachillusztrációi a nemzeti orientációjú történelmi tematika előtérbe kerülését jelzik.

Kutatásaim során számos új adatot találtam – elsősorban külföldi levéltárakban (Pozsony, Városi Levéltár, Bécs, Stadt- und Landesarchiv) – Blaschke János születésével, életével, családi és baráti kapcsolataival, halálával kapcsolatban. A kutatás során a hazai és külföldi szakirodalomban egyaránt meggyökeresedett számos tévedést, hibás adatot tisztáztam, korrigáltam. A magyarországi és ausztriai lexikonokban 1835 óta² hagyományozódott tovább például az a mondat, mely szerint Blaschke a bécsi Doll kiadó számára illusztrációkat készített Wieland, Goethe és Schiller sorozatokhoz. Blaschke valóban több mint száz metszetet készített bécsi Wieland, illetve Schiller összkiadásokhoz, de nemcsak Anton Doll, hanem más kiadó – pl. Franz Schraembl – számára is. Eddig ugyanakkor csak négy olyan Goethe-kötetet találtam, melyet az ő metszetei díszítenek, s egy olyan németországi Goethe-összkiadást, melynek 55 kötetéből hármát Blaschke illusztrált, ám ezen illusztrációk egyike sem bécsi kiadványban jelent meg.

A szakirodalomban makacsul továbbélnek azok a téves adatok is, melyek a Kazinczy megrendelésére készült könyvillusztrációit érintik. A Kazinczy levelezés adataira

---

¹ Vö.: Herbert Zeman: Der Drucker-Verleger Joseph Ritter von Kurzböck und seine Bedeutung für die österreichische Literatur des 18. Jahrhunderts. = Die österreichische Literatur. Ihr Profil an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert (1750-1830). Hg. von Herbert Zeman. I-II. Graz, 1979. 144-145.

² Oesterreichische National-Encyclopädie. Wien, 1835. I. 308.

támaszkodva a 20. század elejétől több olyan metszetet is Blaschkének tulajdonítanak, melyeket bár Kazinczy megrendelt tőle (vagy másoknak ajánlott Blaschkétől megrendelni), a megjelent könyvben valójában nem kerültek közlésre, illetve más kiadvány számára, más mester készítette el őket.

A több, mint 40 éven át folyamatosan foglalkoztatott, kiváló kiadói kapcsolatokkal rendelkező Blaschke életútjának, tevékenységének vizsgálatakor a korábbi feudális mecénatúrától függetlenedő, egyre inkább piaci-vállalkozói alapokra helyezkedő, az anyagilag erősödő polgárság növekvő kulturális igényeit kielégítő művész alakja rajzolódott ki. Olyan művészé, aki – mint Kazinczyhoz írott leveleiből is kiderül – öntudatosan, munkája értékét hangsúlyozva vesz részt az irodalmi és képzőművészeti életben és nyilvánosságban. Sikereinek titkát, népszerűségének okát is részben ebben az új típusú, vállalkozói szemléletben kereshetjük: a termékeny, alkalmazkodni képes illusztrátor művészi tevékenységében is megfelelt azoknak a formai és stílári elvárásoknak, melyekkel az olvasók, a könyvvásárlók – s alkalmanként a kiadandó munkák szerzői is – a könyvillusztrációkhoz közelítettek.

Kutatásaim során a könyvekben található illusztrációk mellett figyelmet fordítottam a hazai és külföldi múzeumok gyűjteményeiben önálló grafikai lapként őrzött, nyilvántartott Blaschke rézmetszetekre is. Blaschke könyvillusztrációinak összegyűjtésekor számos olyan metszetnek sikerült meghatároznom a pontos keletkezési idejét, illetve azt, hogy eredetileg milyen kiadvány illusztrálására szolgált, melyek ezekben a gyűjteményekben datálatlan, azonosítatlan lapokként szerepelnek. A Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Gyűjteményében szereplő, 60 darabos Blaschke metszetsorozat eredeti megjelenési helyét 2005-ben sikerült meghatároznom (erről a Galéria évkönyvében német nyelvű tanulmányt jelentettem meg), későbbi kutatásaim során pedig a gyűjtemény számos önálló Blaschke metszetét azonosítottam. Korrigáltam azokat a téves adatokat, melyek a műtárgykartonokon szerepelnek, néhány metszetről pedig kiderült, hogy bár Blaschke munkájaként vannak számon tartva, valójában nem ő készítette őket. A kutatómunkám során elért eredmények tehát segítségét jelentenek a hazai és külföldi múzeumok, közgyűjtemények munkatársai számára a gyűjteményükben őrzött Blaschke metszetek adatainak pontos meghatározásában, datálásukban. Blaschke rézmetszeteket számos hazai és külföldi régikönyv-kereskedés is kínál eladásra, az oeuvre-katalógus ezért kézikönyvként használható lesz az antikváriumokban, metszetekkel foglalkozó műkereskedésekben is.

Mivel Blaschke János élete és tevékenysége több országhoz kapcsolódik, kiemelt figyelmet fordítottam arra, hogy kutatási eredményeimet a hazai mellett a külföldi kutatók

számára is elérhetővé tegyem. 2007. április 28-án metszetekkel illusztrált angol nyelvű előadást tartottam Blaschke János és az őt foglalkoztató külföldi és magyarországi könyvkiadók kapcsolatáról az osztrák Gesellschaft für Buchforschung in Österreich und die Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhunderts in Österreich nevű tudományos szervezet által Bécsben, az Österreichische Nationalbibliothek-ban rendezett, „Kommunikation und Information im 18. Jahrhundert. Das Beispiel der Habsburgermonarchie” című háromnapos konferencián. Az előadás jegyzetekkel kiegészített, illusztrált változata a közeljövőben a Harrassowitz Verlag „Buchforschung. Beiträge zur Geschichte des Buchwesens in Österreich” című sorozatának következő köteteként megjelenő konferencia kiadványban fog napvilágot látni.

2008-ban a bécsi Stadt- und Landesarchiv folyóiratában tettem közzé egy tanulmányt, mely Blaschke biográfiájával kapcsolatos kutatási eredményeimet tartalmazza, ez év második felében pedig a pozsonyi Tudományos Akadémia művészettörténeti folyóiratában, az Ars-ban fog megjelenni egy Blaschke életét és tevékenységét bemutató írásom. Elkészítettem és a bécsi egyetem Művészettörténeti Intézete szakfolyóiratához közlésre elküldtem egy hosszabb tanulmányt, mely Mária Terézia és Zrínyi Miklós, a szigetvári hős ikonográfiáját vizsgálja Blaschke János könyvillusztrációinak tükrében.

2010-ben tervezem – lehetőség szerint német és magyar nyelven – a Blaschke János életét és tevékenységét bemutató illusztrált könyv és oeuvre-katalógus megjelentetését.

Hazai publikációk:

1. Illusztrátorok, írók és könyvkiadók kapcsolata Bécsben és Pest-Budán a 18-19. század fordulóján – Blaschke János rézmetsző munkásságának tükrében. = Magyar Könyvszemle (124) 2008/2. 141-169.
2. Adatok Blaschke János rézmetsző (1770-1833) életrajzához. = Művészettörténeti Értesítő (LVI) 2007/2. 349-358.
3. A bécsi Képzőművészeti Akadémia = A magyar művészet a 19. században (1800-1900). (Megjelenés alatt)
4. Kazinczy Ferenc, a klasszicista ízlés terjesztője. = A magyar művészet a 19. században (1800-1900). (Megjelenés alatt)
5. Az Egyetemi Könyvtár metszet- és könyvritkaságainak 19. századi hasonmásai. In: ELTE Évkönyv (2008. június 6. Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtárban rendezett konferencia előadás szövege megjelenés alatt)

6. Adatok Zrínyi Miklós, a szigetvári hős ikonográfiájához – Blaschke János (1770-1833) könyvillusztrációinak tükrében, Hadtörténelmi Közlemények (Megjelenés alatt), 2009.

7. Adatok Mária Terézia ikonográfiájához – Blaschke János (1770-1833) könyvillusztrációinak tükrében. Aetas (Közlésre leadva), 2009.

Külföldi publikációk:

1. Angaben zum Lebenslauf des Kupferstechers Johann Blaschke (1770-1833) = Wiener Geschichtsblätter 2008 (63) Heft 1. 55-68.

2. Angaben zum Lebenslauf und zur Tätigkeit des Kupferstechers Johann Blaschke (1770-1833) = Ars (Megjelenés alatt)

3. Relations among illustrators and publishers in Vienna on the turn of the 18th and 19th century mirrored in the works of Johann Blaschke (1770-1833) = Kommunikation und Information im 18. Jahrhundert. Wien - ÖNB konferencia (2007. IV. 26-28) (Konferencia-kiadványban megjelenés alatt), 2009.

4. Angaben zur Ikonografie von Miklós Zrínyi und Maria Theresia – im Spiegel der Buchillustrationen von Johann Blaschke (1770-1833). = Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte. (Közlésre leadva), 2009.

Az OTKA ösztöndíj támogatásával az elmúlt három évben lehetőségem nyílt más tudományos kutatások folytatására is. A legfontosabb eredményeket a következő könyvekben, tanulmányokban tettem közzé:

Könyvek:

1. A Romy-serleg története. Budapest, 2008.

2. A műtárgyfényképezés kezdetei Magyarországon (1840-1885) Budapest, Magyar Fotográfiai Múzeum, 2007. (Farkas Zsuzsával együtt)

3. Bitnicz Lajos emlékezete. Szombathely, 2007.

Hazai publikációk:

1. Adatok Beszédes Sándor Albrecht Dürer fametszetes Passió sorozatairól készített fényvéseteihez. In: Omnis creatura significans. Tanulmányok Prokopp Mária 70. születésnapjára. Essays in honour of Mária Prokopp. Budapest, Centrart Egyesület, 2009. 261-265.

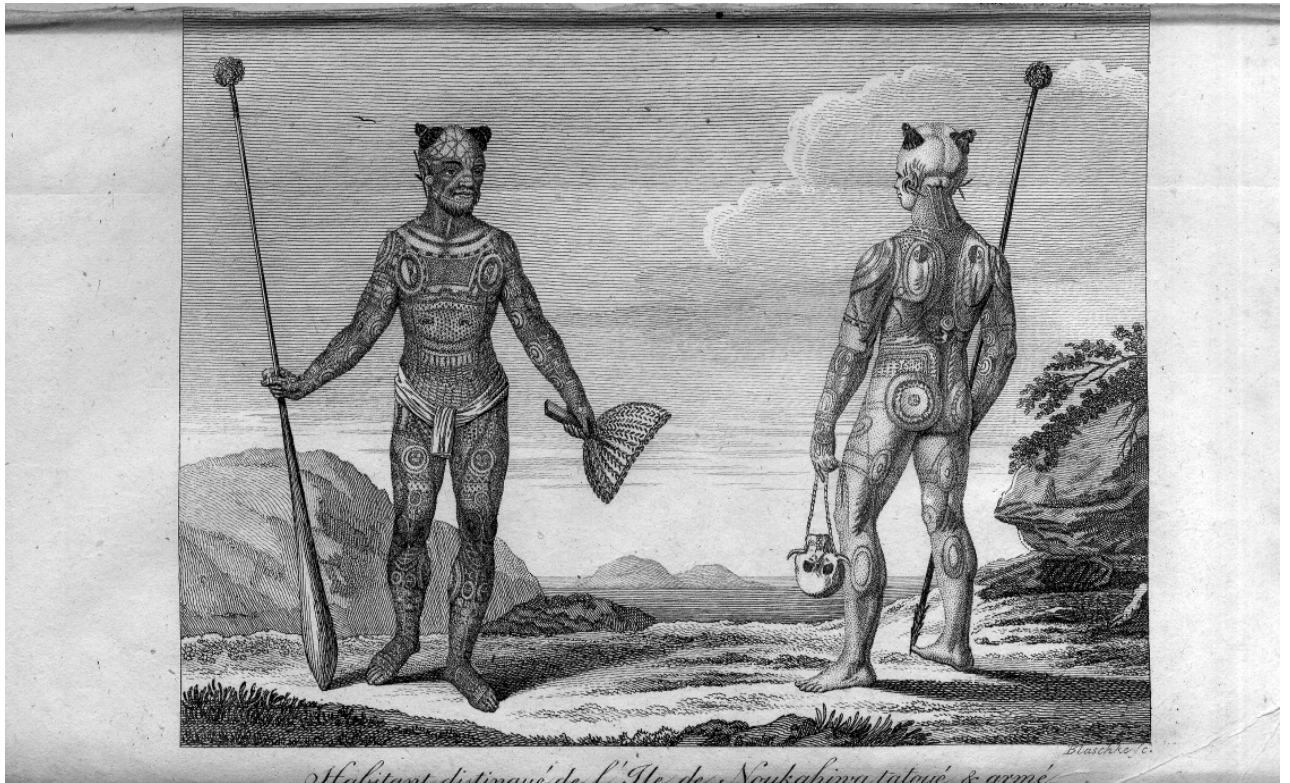
2. Kislakás- és iskolaépítés Budapesten a 20. század elején. Kiállítás Erdélyi Mór fényképeiből. = Új Pedagógiai Szemle (59) 2009/1. 114-121.
3. Az ötödik album. Rosti Pál (1830-1874) Fényképi Gyűjteményének újabb példánya. = Fotóművészet (LI.) 2008. 2. szám, 118-127.
4. Roger Fenton fényképei az Egyetemi Könyvtárban. = Fotóművészet (LI.) 2008. 3. szám, 96-112.
5. Rejtőzködő kincseink. Roger Fenton (1819-1869) tizenkét fényképe az Egyetemi Könyvtár Kézirat- és Ritkaságtárában. = Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei XIII. (2007) 211-219.
6. Roger Fenton fényképei – Photographs of Roger Fenton (Az el nem vezett, de megtalált képek. Kiállítás az ELTE Egyetemi Könyvtárban – Photographs Rediscovered. Exhibition in the University Library of Eötvös Loránd University) Budapest, 2008. (Kiállítási katalógus)
7. „...nem csak karddal, hanem pennámmal is használni...” Adatok Agyagfalvi Goró Lajos (1786-1843) hadmérnök életrajzához és pályaképehez. = Századok (142) 2008/3. 673-696.
8. A fejedelmi reprezentáció változásának egy aspektusa a felvilágosodás és a korareformkor hazai sajtójának tükrében. = Ars Hungarica 2006/1-2. 167-176.
9. Farkas Zsuzsa: Festő-fényképészek 1840–1880. (A magyar fotográfia történetéből 38.) Magyar Fotográfiai Múzeum. [H. N.] 2005. (Könyvismertetés) = Művészettörténeti Értesítő 2006/2. 457-463.

Külföldi vagy idegen nyelvű publikációk:

1. Identifizierung des Stichvorbildes eines Silberpokals aus dem 16. Jahrhundert (Angaben zur Tätigkeit von Hans Sebald Beham [1500-1550]) = Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege. 2008 (62) 1. Heft. 39-49.
2. Goro (Agyagfalvi Goró), Lajos (1786 – 1843); Goro, (Agyagfalvi Goró), Lajos (1865 – 1904) = Saur Allgemeines Künstlerlexikon, München – Leipzig 2008. Band 59, 91-92.
3. The Amateur and the Professional [Roger Fenton, Mór Erdélyi]. = The Hungarian Quarterly Volume 49, Autumn 2008. 95-109.
4. Pál Rosti (1830-1874), Traveller and Photographer. = The Hungarian Quarterly Volume 48, Winter 2007. 85-90.
5. Beginnings of Institutionalized Artwork Photography in Hungary (1859-1885) = Visual Resources (megjelenés alatt)
6. Der fotografierende Onkel und der Fotografien sammelnde Neffe (Angaben zur Albert Amadei-Fotosammlung des Kunsthistorischen Instituts der Wiener Universität) = Wiener Geschichtsblätter (Megjelenés alatt)

Habitant distingué de l'Île des Nouvelles Hébrides tatoué & armé.

**I. MÁTYÁS,
Magyar Ország' Királya.**

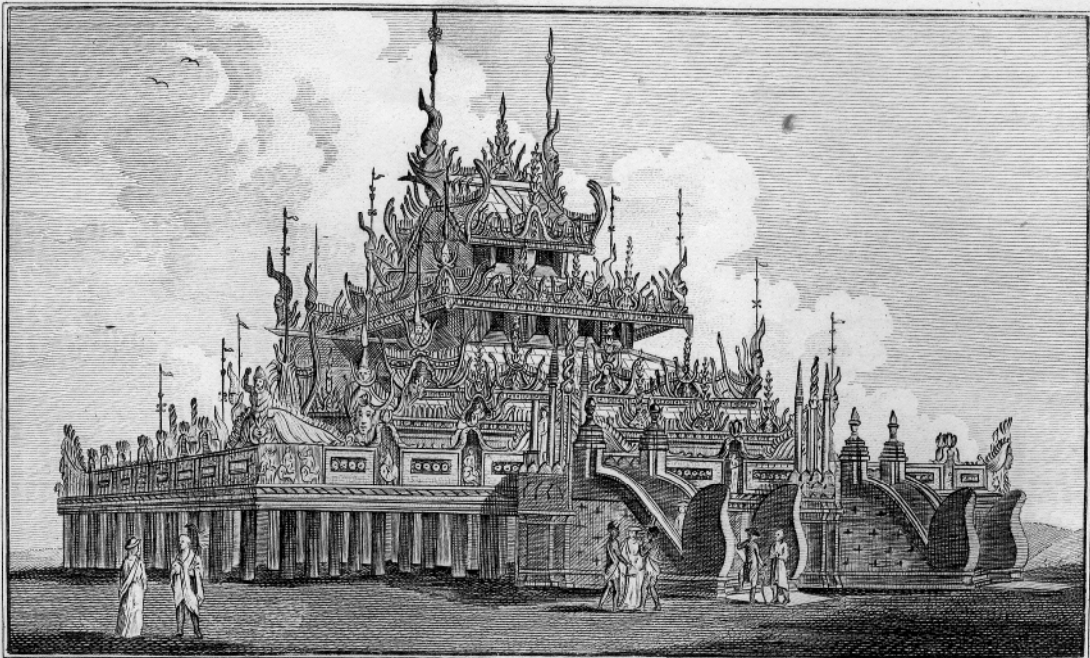
A eredeti Kép Bécsben van, a Cs. K. Ambrasi Gyűjteményben.

L. Boulton del. J. Blaeu sc.

So entleigen denn die Todten ihren Gräbern
mir das Opfer meiner Wuth zu entreißen &

Ansicht des Kiems der Birmanen.

